

ГОЛОКОЗ Ю.С.

*студентка спеціальності «Журналістика»
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

ГУЗЕНКО С.В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики, реклами та PR-технологій
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ У ЖУРНАЛІСТСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Журналістика відіграє важливу роль у фіксації воєнних злочинів, адже є своєрідним мостом між суспільством та подією. Її роль полягає у документуванні фактів злочинів, інформуванні громадськості та світу, збереженні пам'яті про загиблих, допомозі у правосудді та контролі дій влади та армії. Підходи до документування воєнних злочинів у кожного можуть бути різні.

Одним із підходів є аналіз впливу травматичних подій на журналістську практику. На цьому акцентує В. Ю. Гурова Авторкою досліджено теоретичні засади етичних та психологічних аспектів висвітлення травматичних подій, а також специфіку роботи журналістів у зоні бойових дій. Гуровою підкреслено важливість дотримання професійних стандартів і чутливого підходу до жертв конфліктів. Психологічні аспекти сприйняття травматичних новин впливають на сприйняття інформації суспільством та можуть викликати повторну травматизацію як аудиторії, так і героїв матеріалів, а також самих журналістів. Саме тому, на думку науковиці, перед медіа постає виклик щодо забезпечення етичності та чутливості у передачі інформації, що є важливим для підтримки психоемоційного стану всіх учасників процесу комунікації [2].

У процесі документування воєнних злочинів важливу роль відіграє візуалізація, оскільки забезпечує фіксацію подій у формі, яка має високу доказову цінність та здатна впливати як на юридичну, так і на суспільну площину. Фото- та відеоматеріали є елементами доказової бази, адже містять інформацію про час, місце та обставини скоєння злочину, що

дозволяє їх використовувати у міжнародних судових інституціях. Завдяки сучасним технологіям, зокрема аналізу метаданих, геолокації та супутникових знімків, візуальний контент може бути підданий верифікації, що підвищує його достовірність і унеможливорює маніпуляції. Крім того, візуалізація виконує функцію документування масштабів руйнувань і людських втрат, що виходить за межі можливостей текстового опису. Не менш важливим є її суспільний та комунікативний вимір: візуальні матеріали формують наратив війни, впливають на громадську думку й колективну пам'ять, а також сприяють мобілізації міжнародної спільноти на захист прав людини. Разом із тим, використання візуалізації супроводжується етичними викликами – необхідністю дотримання балансу між демонстрацією правди та уникненням експлуатації образів страждання.

Наступним підходом у документуванні злочинів є візуалізація, яка сприяє глибшому розумінню та емоційному зв'язку глядачів з подіями війни під час війни. Візуальний контент, такий як інфографіка, фотографії та відео, надає конкретний образ інформації, що робить її більш доступною та вразливою для сприйняття глядача, вважає Василюк А.С. Візуалізація є потужним засобом, який може викликати різні емоції: співчуття, обурення або підтримку, впливаючи на громадську думку та світове сприйняття подій. Кожен візуальний елемент може стати свідком історії, фіксує події для майбутніх поколінь та служити інструментом для розкриття правдивих обставин війни, розширюючи обізнаність та сприяючи обговоренню міжнародного співтовариства. Автором проаналізовано методи та функції візуалізації контенту у медіа, а також візуального контенту у період російсько-української війни в українських та зарубіжних медіаресурсів та соціальних медіа [1].

Ще одним із ключових принципів документування перебігу воєнних дій та фіксації воєнних злочинів виступає фотографія. Як візуальні матеріали відображають характер війни у світлинах ХХ – початку ХХІ століття дослідила Н. Ю. Ткачук. Аналіз зразків вітчизняного та зарубіжного фотомистецтва здійснено з урахуванням історіографічного контексту та зосереджено на ролі фотографії як інструмента доказовості та історичної пам'яті. Окреслено основні етапи розвитку воєнної фотографії в документальному й художньому вимірах, розглядаючи її як специфічну мову відтворення фактів і свідчень. Особливу увагу приділено тому, як фотографія репрезентувала події Першої та Другої світових воєн, а також сучасної російсько-української війни. Підсумовуючи, Ткачук зазначає, що воєнна фотографія справляє істотний вплив на індивідуальну та колективну свідомість, водночас формуючи доказову базу для юридичної

та історичної оцінки злочинів, і визначає перспективи подальшого вивчення цієї теми з позицій мистецтвознавства, історії та соціальної психології [4].

З погляду теоретико-правовий аспект воєнні злочини можна класифікувати у міжнародному праві. Криміналістичний поділ злочинів за такими параметрами, як особа винуватця, спрямованість та мотивація дії, ситуаційні умови та спосіб вчинення пропонують О.О. Скрильник та А. В. Слатвицька. Така класифікація визначається як основа для побудови системи фіксації та розслідування злочинів у збройному конфлікті. У роботі здійснено порівняльний аналіз міжнародного та національного визначення воєнних злочинів, що дозволяє враховувати специфіку воєнного стану як обов'язковий контекст під час кваліфікації. Окрема увага приділяється методам збору доказів у бойових умовах та необхідності адаптації криміналістичних процедур до воєнної реальності. Наголошується на важливості дотримання прав людини при документуванні фактів і на ролі тактичних дій у забезпеченні достовірності матеріалів. Дослідники роблять висновок про потребу розробки нових процедур досудового розслідування, які б відповідали міжнародним правовим стандартам і водночас враховували специфіку воєнного контексту [3].

Забезпечити справедливий суд над винними у злочинах неможливо без науково-обґрунтованих методологічних підходів. Класифікація воєнних злочинів та процес документування має спиратися на міжнародне гуманітарне право та етично-правове законодавство, а методологічні підходи до документування воєнних злочинів мають бути комплексними: поєднувати достовірність, етичні складові, аналітику та цифрову грамотність. Має бути налагоджена співпраця з юристами для забезпечення правової сили публікацій. Завдяки взаємодії всіх елементів можливо збудувати правову систему щодо розкриття воєнних злочинів армії РФ в Україні.

Список використаних джерел

1. Василюк А. С. Особливості візуалізації контенту в період російсько-української війни: український та зарубіжний медіадискурс. Національний університет «Острозька академія». Острогор. 2023. URL: <https://surl.li/skcxif>
2. Гурова В. Ю. Журналістика травми: у контексті російсько-української війни. Миколаїв. 2024. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3681>
3. Скрильник О. О., Слатвицька А. В. Класифікація злочинів у міжнародному праві: теоретико-правовий аспект. 2011. URL: <https://surl.lu/ganugk>
4. Ткачук Н. Ю. Відображення війни у фотографіях XX-початку XXI століття. 2023. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/5076>